

VETENSKAPSRÅDETS
PROPOSITIONSUNDERLAG 2005–2008

Utbildningsvetenskapliga kommittén

Forskningsstrategi för utbildningsvetenskap 2005–2008

Vetenskapsrådet
(The Swedish Research Council)
103 78 Stockholm

© Vetenskapsrådet
ISSN 1651-7350
ISBN 91-7307-040-8
Omslag: SOYA
Inlaga: SOYA
Tryck: Danagårds grafiska, Ödeshög 2003

Innehåll

SAMMANFATTANDE INLEDNING	4
SATSNINGEN PÅ UTBILDNINGSVETENSKAP	8
Bakgrund – utbildningsexplosionen	8
Behov av forskning om lärande, kunskapsbildning, utbildning och undervisning	9
UVKs uppdrag	9
VERKSAMHETEN UNDER 2001–2003	12
UTBILDNINGSVETENSKAP I FRAMTIDEN	18
Områdets utveckling	18
Fortsatt utveckling	19
Medelsbehov	20
Avslutande synpunkter	21

Sammanfattande inledning

Förväntningarna på Vetenskapsrådet att genom den Utbildningsvetenskapliga kommittén (UVK) utveckla och stärka utbildningsvetenskaplig forskning är stora. Det gäller såväl innehåll, struktur och organisation. Förväntningarna skall ses mot bakgrund av att forskningsstödet varit kraftigt underdimensionerat i förhållande till utbildningsområdets stora samhällsbetydelse och lärarutbildningens behov av forskningsanknytning. Den begränsade volymen av externa forskningsresurser som stått till buds har dessutom varit splittrad på olika forskningsfinansiärer och haft varierad varaktighet.

Utbildningsvetenskapliga kommittén inrättades 2001 för perioden 2001 – 2003. I budgetpropositionen för 2003 förlängdes mandatet till och med 2005. I samband med inrättandet aviserades en utvärdering av kommitténs verksamhet. Denna kommer att genomföras under 2004 genom utbildningsdepartementets försorg. Utvärderingen kommer naturligtvis att utgöra ett viktigt underlag för regeringen i dess ställningstagande till den fortsatta utformningen av den utbildningsvetenskapliga satsningen¹.

I detta appendix presenterar UVK sin strategiska planering för de två tillkommande åren, 2004 och 2005, samt sin uppfattning om den utbildningsvetenskapliga forskningens finansiering (organisation och volym) efter 2005. UVK bygger sina argument på de förväntningar som uttalats av regering och riksdag, samt egna erfarenheter från de två gångna årens implementering av detta nya forskningsstöd.

UVKs menar att

- medlen till forskning och forskarutbildning inom det utbildningsvetenskapliga området, med hänvisning till hela utbildningsområdets kraftiga expansion och ökade komplexitet, måste utökas,
- medlen, utöver en fortsatt satsning på grundforskning inom området (med en bred definition av området), även skall avse nyrekrytering av forskare till området, förstärkning av lärarutbildningens forskningsöverbyggnad samt insatser för att möta skolväsendets behov av kvalificerad kompetens för ledning och för lokalt utvecklingsarbete m m,
- den tillfälliga kommittén UVK bör avvecklas med utgången av 2005 och efterträdas av en permanent och långsiktig organisatorisk struktur i

form av ett Ämnesråd/motsv för det mångdisciplinära forskningsområdet utbildningsvetenskap.

De främsta skälen för UVKs uppfattning är följande:

- Regeringens och riksdagens satsning på utbildningsvetenskap i samband med reformeringen av lärarutbildningen genom särskilda medel för ”den breda forskning och forskarutbildning som bedrivs i anslutning till lärarutbildning och som svarar mot behov inom lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten”² har senare kompletterats med mer generellt hållna uttalanden från regeringen om den utbildningsvetenskapliga forskningens betydelse för informationshällets ökade behov av kunskapsutveckling, utbildning och kvalificerat lärande³.
- Vid den nyligen genomförda avvecklingen av Skolverkets forskningsprogram angav regeringen som sin uppfattning att forskning inom området fortsättningsvis främst skall finansieras genom Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté⁴.
- ”Educational Sciences” och ”Scientific Research in Education” uppmärksammas nu i flera länder, med hänvisningar till utbildningssektorns allt större betydelse för ett lands kunskapsproduktion, som ett viktigt mångdisciplinärt forskningsområde.
- Söktrycket till UVK har för varje ny ansökningsomgång ökat och allt fler högt rankade ansökningar måste avslås. Detta gäller för alla former av forskningsstöd (projekt, forskarskolor, nätverk, resebidrag, forskarassistenttjänst), vilket visar att det finns många goda forskningsidéer men att det tar tid innan informationen om den nya forskningsresursen trängt ut till forskare i gemen.
- Forskningsprojekt som ger möjlighet till integration med lärarutbildningarna har redan påbörjats i många olika miljöer inom universiteten. Denna utveckling bör få fortsätta. Utöver sedvanligt projektstöd krävs ökade finansiella resurser för att bygga upp en stabil infrastruktur för forskning och för att ge utrymme för disputerade högskolelärare att kunna engageras i forskningsarbete.
- Lärarutbildningens behov av forskarutbildade lärare kommer även under åtskilliga år framöver att vara stort. Även skolväsendets behov av forskarutbildad personal (för lektorstjänster och för ledning av och medverkan i lokalt skolutvecklingsarbete) är betydande.

Både nationellt och internationellt framhålls utbildningsvetenskap som ett angeläget forskningsområde. UVKs verksamhet hittills har visat att det finns en stor potential för kvalificerad forskning inom det utbildningsvetenskapliga området. Utnyttjandet av denna potential kan främjas och effektiviseras om det långsiktiga ansvaret för att överblicka om rådets innehållsliga utveckling och forskningsmiljöernas ekonomiska och strukturella förutsättningar att bedriva forskning och forskarutbildning av hög kvalitet ligger hos en forskningsfinansiär.

Noter

- 1 Utbildningsutskottet företog redan 2002 en uppföljning av UVKs verksamhet. Uppföljningen har ej redovisats utanför utskottet.
- 2 Prop 1999/2000:135 *En förnyad lärarutbildning*
- 3 Proposition 2000/01:3 *Forskning och förnyelse* och bl a utbildningsminister Thomas Östros interpellationssvar i riksdagen april 2003.
- 4 Proposition 2002/03: Utgiftsområde 16.

Satsningen på utbildningsvetenskap

Bakgrund – utbildningsexplosionen

Under 1990-talet har den svenska skolan genomgått en radikal förändring både vad gäller omfattning och inriktning. Den politiska styrningen och fördelningen av ansvaret för skolan har förändrats med en betydande förskjutning av ansvar och befogenheter från staten till kommuner och till personalen i skolan. Samtidigt har andelen forskarutbildade lärare minskat dramatiskt. Inte ens på gymnasieskolans mest teoretiskt inriktade program finns i dag disputerade lärare.

Högskoleväsendet har byggts ut, både med avseende på antalet studenter i grundutbildningen och med avseende på fördelningen av forskningsresurser på de olika lärosätena. Lärande i arbetslivet och i olika formella och informella vuxenmiljöer har utvecklats dramatiskt. Det har skett en omfattande satsning på IT och kompetensutveckling inom IT-området.

Drygt 30 procent av Sveriges invånare befinner sig i skolektorn. Läger vi till högskoleutbildning och andra former av utbildning så innebär det att med än 40 procent av befolkningen befinner sig i utbildningsområdet.

Om Sverige skall kunna göra anspråk på att vara en stark kunskapsnation måste utbildningssystemet (förskola, grundskola, gymnasieskola och högre utbildning, liksom vuxenutbildning och invandrarundervisning i olika former) fungera effektivt och med goda resultat. Många elever lämnar i dag grundskolan utan att ha behörighet för gymnasieskolan. Många elever fullgör inte sina studier i gymnasieskolan och lämnar gymnasieskolan utan behörighet för högre utbildning. Studiesvårigheter och studieavbrott förekommer på alla nivåer i utbildningssystemet. Undervisningsproblem på en nivå (tex i matematik) kan få genomslag högre upp i systemet i form av svag rekrytering till utbildningar på högskolenivå. Det är kostsamt för systemet i form av minskad effektivitet och trovärdighet och för den enskilda individen (lärare, elever, föräldrar) i form av besvikelser och frustration.

Behov av forskning om lärande, kunskapsbildning, utbildning och undervisning

Utbildning och undervisning engagerar allt fler individer i olika institutionaliserade former. Påverkan sker i både formella och informella miljöer. Att på ett grundläggande sätt kunna förstå förutsättningar för och mekanismer i lärande och kunskapsbildning är en angelägen forskningsuppgift i ett alltmer kunskaps- och informationsrikt samhälle. Det behövs både grundforskning om allmängiltiga sammanhang och bearbetning av mer tillämpbara frågeställningar.

Det finns förvånansvärt lite forskning som kan skapa ökad kunskap om drivkrafterna bakom individens reaktioner och handlande, om de bakomliggande mekanismerna i inläring och undervisning och om vad som påverkar mötet mellan individ och system. Detta gäller för alla former av undervisning och utbildning och på alla nivåer i utbildningssystemet. Till detta kommer så behovet av att förstå hur lärande i arbetslivet och i informella miljöer kan göras effektivt och motiverande.

Det behövs grundforskning om övergripande och allmängiltiga samband rörande lärande och undervisning som individuella, kulturella och samhällsliga företeelser. Det behövs också bearbetning av mer tillämpade frågeställningar. Hur kunskaper och färdigheter utvecklas och kommuniceras, hur uppfattningar om normalitet och avvikelser växer fram och påverkas av sociala, ekonomiska och politiska processer, hur synen på skolans uppgifter och innehåll förändras över tid är exempel på frågeställningar som kräver såväl generell genomlysning som praktiskt tillämpbara svar.

Forskningsområdet måste engagera forskare som företräder olika discipliner och arbetar med olika teoretiska och metodiska ansatser. För denna forsknings utveckling är det nödvändigt att lärarutbildares och praktiskt yrkesverksammars erfarenheter och perspektiv utnyttjas på olika sätt.

UVKs uppdrag

I de officiella texter som föregått lärarutbildningsreformen och inrättandet av Utbildningsvetenskapliga kommittén har begreppet utbildningsvetenskap definierats och avgränsats på olika sätt⁵. Satsningen med forskningsstöd för utbildningsvetenskap avser både en innehållslig utveckling av ett mångdisciplinärt forskningsområde och en förstärkning av förutsättningarna för att forskning skall kunna bedrivas i nära anslutning till lärarutbildningen och

svara mot de pedagogiskt yrkesverksammas behov. Olika intressenter har gjort olika uttorkningar av vad satsningen på utbildningsvetenskap konkret innebär i fråga om val av forskningsfrågor och lokalisering av forskningsresurser och därmed också gett uttryck för olika förväntningar på kommitténs arbete.

Den instruktion för UVK som *Vetenskapsrådets styrelse* fastställde 2001 anger att kommittén skall

...främja och stödja utbildningsvetenskaplig forskning av högsta kvalitet.

Kommittén skall fördela medel till forskning och forskarutbildning som bedrivs i anslutning till lärarutbildning och som svarar mot behov inom lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten.

Styrelsens instruktion anger en viss hemvist för forskningen och forskarna (i nära anknytning till lärarutbildningen och de pedagogiskt yrkesverksamma) och specifika verksamheter som skall främjas genom forskningen (lärarutbildningen och den pedagogiska yrkesverksamheten).

Det är värt att notera att det i många länder sker en utveckling av ”Educational Science” och ”Scientific Research in Education” som har många likheter med den svenska satsningen på utbildningsvetenskap. Till skillnad från merparten av de internationella satsningarna syftar den svenska satsningen på utbildningsvetenskap till en samtidig stärkning av utbildningsvetenskap som ett forskningsområde och lärarutbildningens delaktighet i detta områdes utveckling.

Förväntningarna på UVK är alltså många och delvis motstridiga. Tagna tillsammans kan de sammanfattas i följande punkter

- a) avseenden forskningsområdets innehållsliga utveckling
 - utveckla nya forskningsområden,
 - stimulera mångdisciplinär och tvärvetenskaplig forskning,
 - bidra till att stimulera praktikerperspektiv i forskningen (jmf med argumenten för klinisk forskning, omvårdnadsforskning),
 - ta ansvar för den forskning som hittills finansierats av Skolverket/ Myndigheten för skolutveckling.

- b) avseende förutsättningarna för forskningens bedrivande (strukturella och organisatoriska aspekter)
 - bidra till att förstärka och vitalisera redan etablerade forskningsmiljöer,
 - ge stöd till att etablera nya forskningsmiljöer,

- stärka och bredda den vetenskapliga basen för lärarutbildningen,
- bidra till att etablera resp förstärka nätverk med forskare från universitet och högskolor,
- engagera fler yngre forskare i forskningsprojekt,
- etablera nya forskarskolor,
- stimulera till medfinansiering från lärosäten,
- erbjuda mötesplatser för olika kategorier av forskare.

Förväntningarna på UVK avser en satsning på ett nytt forskningsområde genom en utvidgning och vidareutveckling av ett redan etablerat forskningsområde och genom förstärkning av forskningsmiljöer och forskarkompetens.

Noter

- 5 Se Karin Franssons och Ulf P Lundgrens rapport *Utbildningsvetenskap – ett begrepp och dess sammanhang*. Vetenskapsrådets rapportserie. Rapport 2003:1.

Verksamheten under 2001–2003

I UVKs första utlysningstext (avseende 2001 års medel) fick ”forskning om lärande och kunskapsbildning” en framskjuten plats. I 2002 och 2003 års texter fanns dessa formuleringar kvar, men den inledande texten angav ett något bredare perspektiv. Utlysningstextens kärnsatser fick följande lydelse:

Inom det utbildningsvetenskapliga området kan bl a följande områden identifieras:

- Forskning om lärande, kunskapsbildning och kunskapstraditioner
 - inom skolväsende (förskola, grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning)
 - inom högre utbildning (särskilt lärarutbildning),
 - folkbildning, informella miljöer och arbetsliv
- Forskning om skolsystemets/utbildningssystemets utveckling med avseende på
 - samspelet med social/politisk/ekonomisk förändring
 - normalisering, integration och marginalisering

Genom sina samtidiga riktade satsningar har UVK prövat att gentemot forskarna balansera mellan frihet och styrning och mellan traditionell bottom-up förfarande, där forskarna formulerar problem och frågeställningar som svar på utlysningen av medel, och en top-down strategi, bl a genom att den årliga utlysningen kompletterats med riktade satsningar rörande praxisnära forskning och speciella forskningsprogram (se nästa avsnitt).

Begreppet utbildningsvetenskap är mångtydigt och förväntningarna från olika intressenter har varit stora. Forskningsområdet uppfattas ibland som något helt nytt, ibland som något redan etablerat som skall expandera. Instruktionens betonande av lärarutbildningens behov och motsägelsefulla texter om utbildningsvetenskapens inriktning och avgränsning har antagligen inneburit att vissa forskare under de första åren medvetet avstått från att söka. Vad vi inte vet någonting om är hur många forskare som inledningsvis avstod från att söka medel därför att de gjorde bedömningen att deras forskning ej svarar mot utlysningstextens beskrivning av forskningsområdet, att de ej planerar någon

samverkan med forskare vid annat lärosäte, eller att de ej kan erbjuda någon medfinansiering. Det blir därför missvisande om områdets forskningspotential enbart bedöms utifrån de första årens ansökningstryck.

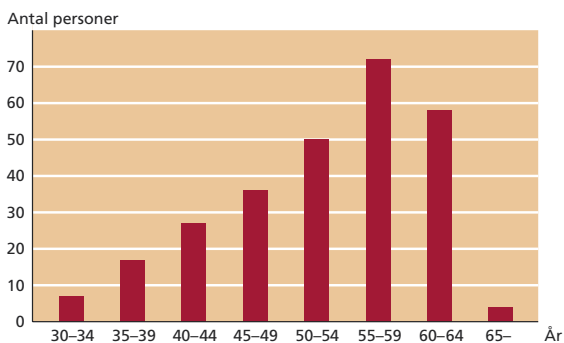
Antalet ansökningarna har sedan starten 2001 stadigt ökat (från 90 ansökningar vid första utlysningen 2001 till 271 ansökningar 2003). Sökbeloppen har ökat från totalt 420 miljoner i 2001 års ansökningar till totalt 1,4 miljarder i 2003 års ansökningar. Allt fler forskare har nu ”upptäckt” utbildningsvetenskap som ett forskningsområde. Ansökningarna har blivit alltmer genomarbetade och kvaliteten väsentligt förbättrats.

UVKs instruktion, liksom regleringsbrevet, anger forskarskolor och samverkansprojekt, i vilka universitet och högskolor samverkar, som särskilt angelägna att stödja. I båda fallen är det fråga om att fördela ett slags konkurrensutsatt fakultetsstöd med det uttalade syftet att stärka forskningsmiljöer och att samtidigt åstadkomma synergieffekter. Om sådana insatser skall vara verkningfulla så krävs betydande belopp och flera års varaktighet. För UVK har det därför varit angeläget att undvika att göra några radikala prutningar i sådana satsningar. Detta har i sin tur medfört att andelen beviljade ansökningar blivit låg. År 2002 beviljades cirka 30 procent av ansökningarna. I år kommer andelen beviljade ansökningar att bli betydligt lägre, troligen omkring cirka 14 procent.

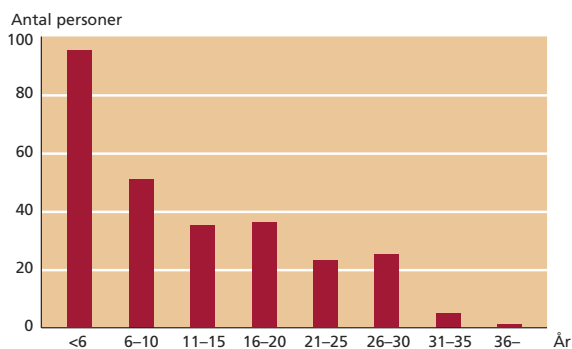
Medianåldern bland huvudsökande är drygt 50 år. För medsökande är medelåldern något lägre – strax under 50 år. (Motsvarande siffror för ansökningssomgångarna 2001 och 2002 ger samma bild av åldersfördelningen). Många huvudsökande har lärar- och lärarutbildarbakgrund och därmed också en sent påbörjad forskarkarriär. Detta förhållande är tydligast bland kvinnliga huvudsökanden. Det behövs även andra typer av åtgärder om man skall stimulera yngre forskare och samtidigt sträva efter att dessa forskare rekryteras bland lärare med skolerfarenhet (t ex en annan incitamentstruktur i läraryrket).

Antalet år efter doktorsexamen för huvudsökande har också beräknats. Många huvudsökande till Utbildningsvetenskap har avlagt doktorsexamen under de tio senaste åren. Här finns en tydlig skillnad mellan kvinnliga och manliga huvudsökande. Medan manliga huvudsökande uppvisar en mera jämn fördelning med avseende på antal år efter examen, så har nästan hälften av de kvinnliga huvudsökande sin doktorsexamen högst 6 år bakåt i tiden. Åldersstrukturen inom området gör det särskilt angeläget att satsa på forskarskolor, forskarassistenttjänster och resebidrag m m för yngre forskare.

Det finns inget tydligt samband mellan ålder och antal år efter disputation samt beviljningsgrad. Det är alltså inte så att äldre sökande får bättre utdelning på sina ansökningar än yngre sökande.

Åldersfördelningen av huvudsökande. 2003 års ansökningstillfälle.

Antal år efter doktorsexamen, huvudsökande. 2003 års ansökningstillfälle.

Det utbildningsvetenskapliga forskarstödet har gått till forskare som företräder flera olika discipliner inom praktiskt taget samtliga fakultetsområden (endast juridik saknas). Den disciplinära hemvisten för forskare som erhållit bidrag stärker bilden av utbildningsvetenskap som ett mångdisciplinärt område.

Projektansökningar speglar för varje utlysningssomgång i allt högre grad den bredd som UVKs utlysningstext anger. Kravet på samverkan har i flera fall gett upphov till intressanta kombinationer av forskare med olika disciplinär bakgrund som med sina ansökningar som visar på nyskapande i fråga om problemställningar, teoretiska referensramar och metodiska angreppssätt.

De nationella forskarskolor som hittills startat bör ha förutsättningar att utvecklas till noder i nationella nätverk för forskning inom respektive forskarskolas område. De kan också bidra till att skapa förutsättningar för doktorander med ”små” avhandlingsämnen att komma in i en större gemenskap än vad

den egna institutionen kan erbjuda. Dessutom etableras inom ramen för forskarskolorna värdefulla nätverk mellan forskare/handledare på olika lärosäten. Samtidigt kan konstateras att det är en tung uppgift för en enskild forskare att vara den som står som ansvarig för en så pass fakultetsanknuten verksamhet som en forskarskola.

UVK har även själv tagit initiativ till olika typer av projekt/program, d v s själv aktivt sökt påverka områdets utveckling och samtidigt variera utformningen av forskningsstödet.

UVK startade 2001 en särskild satsning på praxisnära forskning för att främja en utveckling av forskning i nära anslutning till de pedagogiska verksamheterna. Syftet är att därigenom bredda forskningsperspektiv och frågeställningar samt att engagera lärare och lärarutbildare i forskningsarbetet⁶. UVK har också identifierat vissa forskningsområden som angelägna att uppmärksamma och har under 2003 inbjudit forskare att inkomma med idéskisser till projekt som kan inrymmas inom speciella programsatsningar. Hittills har följande tre programidéer initierats.

- Programmet Forskning om förskolans och skolans innehåll⁷
- Programmet Learning in a Knowledge Society⁸ – med koppling till ett internationellt samarbetsprojekt
- Programmet Förhandling och förvandling av normalitet och avvikelse⁹

I syfte att stimulera de utbildningsvetenskapliga forskarnas anknytning till internationell forskning har UVK avsatt medel för konferens- och resebidrag.

UVK har tillsammans med de nationella forskningsfinansiärerna i Finland, Island, Nederländerna, Norge och England deltagit i förberedelserna för ett internationellt samverkansprogram. Med rubriken "Life as Learning" har en för programmet gemensam proposal till ERA-NET har tagits fram.

UVKs verksamhet hittills visar att det tar tid att innehållsligt utveckla ett forskningsområde och att samtidigt stärka forskningsmiljöer. Ett forskningsstöd kan vara ett kraftfullt medel för att åstadkomma förändringar inom ett visst område – men det verkar på lång sikt. Det behövs god framförhållning för att forskare skall upptäcka att området finns och anta utmaningen att vidareutveckla området och för att lärosätena tillsammans med VR/UVK skall utveckla goda rutiner för medfinansiering, kontraktsskrivande när det gäller stora samverkansprojekt, forskarskolor, nätverk etc.

Noter

- 6 Satsningen initierades av Ingrid Carlgren, Ingela Josefson och Caroline Liberg, samtliga ledamöter i UVK.
- 7 Programmets igångsättningsfas leds av Ingrid Carlgren, Ingela Josefson och Caroline Liberg, samtliga ledamöter i UVK: Vetenskaplig koordinator är Caroline Liberg.
- 8 Igångsättningsfasen leds av Roger Säljö, ledamot i UVK och programmets vetenskaplige koordinator.
- 9 Igångsättningsfasen leds av Bengts Sandin och Roger Säljö, båda ledamöter i UVK: Sandin är programmets vetenskaplige koordinator.

Utbildningsvetenskap i framtiden

Områdets utveckling

Under drygt två år har UVK nu haft möjlighet att bedöma förutsättningarna för att etablera utbildningsvetenskap som ett brett, mångdisciplinärt och tvärvetenskapligt område för grundforskning inriktat mot lärande och kunskapsbildning i vid mening.

Enligt UVK behandlar utbildningsvetenskap grundläggande kultur- och samhällsfrågor med direkt relevans för ett mycket stort antal individer (i egenkap av att vara personal, elever, föräldrar, beslutsfattare, skattebetalare). Som forskningsområde skall utbildningsvetenskap inrymma element från flera olika discipliner. Forskningen bör arbeta med olika teoretiska och metodiska ansatser.

För denna forsknings utveckling finns en stor potential i de erfarenheter och de perspektiv som lärarutbildare och praktiskt yrkesverksamma är bärare av. Lärarutbildningarna ges vid många olika universitet och högskolor, och för att ge forskningen tyngd och ge samtliga miljöer levande kontakt med forskning krävs samarbete mellan lärosäten, mellan fakulteter och mellan institutioner. Utbildningsvetenskapligt inriktade forskningsprojekt med tydlig relevans för lärarutbildningarna har redan påbörjats i många olika miljöer inom universiteten. Denna utveckling bör få fortsätta.

Inom lärarutbildningen behöver forskning om lärande i olika ämnen (den sk ämnesdidaktiska forskningen) utvecklas. Decentraliseringen inom skolområdet har genererat ett stort behov av kvalificerad utvecklings-, utrednings- och utvärderingskompetens. Inom gymnasieskolan finns ett mycket stort behov av forskarutbildade lärare med ämnesdidaktisk kompetens. Skolväsendets forskningsanknytning behöver alltså stärkas och incitament skapas för att skolväsendets personal (framför allt lärare) skall satsa på en forskarkarriär. Den speciella satsningen på praxisnära forskning som utgår från förhållanden i konkreta skol- och lärosammanhang måste fortsätta.

Utbildningsvetenskaplig forskning sker bäst i samverkan mellan forskare som representerar olika forskningsområden och forskningstraditioner. Detta får konsekvenser för hur forskningsstödet skall fördelas och utnyttjas. Lärarutbildningarna är spridda på många högskolor och för att ge alla miljöer levande

kontakt med forskning krävs samarbete. Den utbildningsvetenskapliga forskningen behöver skapa nätverk och nationell samverkan kring gemensamma projekt. Här kan de nyinrättade forskarskolorna spela en mycket viktig roll. Det är också en utmaning för UVK att skapa en praxisnära forskning som utgår från förhållanden i konkreta lärosammanhang.

UVKs erfarenheter visar, beträffande forskningsstödet, att det inte räcker att ”bara” lysa ut medel och låta forskarna definiera problemen – även om detta är en mycket viktig uppgift för det konkurrensutsatta forskningsstödet. Denna sk bottom-up modell måste kompletteras med mer riktade insatser, t ex att UVK initierar särskilda forskningsprogram, som annonseras i särskild ordning. Att kompensera för bristande fakultetsmedel och samtidigt verka för en nationell förstärkning av forskningsområdet är viktiga uppgifter för UVK att arbeta vidare med.

Det är svårt att få till stånd kraftfulla strukturella effekter inom lärarutbildningen genom att enbart verka genom enskilda forskare. Det behövs även riktade insatser på nämndnivå och kanske även en nationell samordning och fördelning av ansvar för vissa specifika insatser. UVK måste arbeta med både sedvanligt projektstöd till enskilda forskare och ett slags konkurrensutsatt fakultetsstöd. Regleringsbrevets anvisningar om medfinansiering ger upphov till intressanta modeller för samfinansiering. Antalet projekt utanför det traditionella lärarutbildningsområdet ökar. Sådana projekt har stor potential för att främja integreringen av lärarutbildningen i högskolan men sådan integration tar tid.

För forskningsområdets utveckling är informationsverksamheten en viktig aspekt. Det gäller dels att sprida kännedom om området som sådant bland de forskare som ännu ej sökt medel hos UVK men som utgör presumtiva forskare för det utbildningsvetenskapliga området. En annan väsentlig grupp att sprida information till är personer som i sitt arbete kan dra nytta av forskningsresultaten eller som kan inspireras att starta en forskarkarriär, dvs lärarutbildare, lärare och andra pedagogiskt yrkesverksamma.

Fortsatt utveckling

UVKs strävan är att främja den innehållsliga teoretiska utvecklingen av forskningsområdet och en samtidig utveckling av de strukturella förutsättningarna för forskning inom området.

Följande planeras:

- Ett fortsatt varierat sätt att använda det reguljära forskningsstödet
 - stöd till enskilda forskare och forskare i samverkan efter ansökan om medel till projekt och program
 - stöd till nätverk
 - stöd till unga forskare
 - nationella forskarskolor
 - uppbyggnad av bärkraftiga miljöer
- Fortsatt satsning på och utveckling av praxis-nära forskning,
- Utveckling av de tre forskningsprogrammen
 - ”Learning in a Knowledge Society”
 - ”Förskolans och skolans innehåll”
 - Förhandling och förvandling av normalitet och avvikelse”
- Olika typer av strukturella insatser – i samråd med lärarutbildningsnämnder (eller motsvarande beslutsorgan) – i första hand genom att stimulera yngre forskare till fortsatt forskarkarriär, resp att locka yngre studenter till forskarutbildningen,
- Uppföljning av satsningen på nationella forskarskolor och nätverk,
- Stimulera till deltagande i internationella forskningsprojekt och nätverk.
- Öka samverkan med nationella forskningsfinansiärer i andra länder .
- Utforma programförklaring och ett långsiktigt handlingsprogram för Utbildningsvetenskap.

Medelsbehov

För att påbörjade insatser skall kunna fortsätta med nuvarande omfattning och ytterligare insatser samtidigt skall vara möjliga att genomföra krävs en successiv förstärkning av forskningsstödet till totalt 225 miljoner år 2006, d v s i förhållande till dagens resurser en ökning med 100 miljoner.

Nuvarande nivå	125 milj/år
Fortsatt satsning på praxis-nära forskning	20 milj/år
Forskningsprogram för i dag eftersatta forskningsområden (tre program förbereds under 2004 och startar 2005)	30 milj/år
Stöd till unga forskare (fo.ass. resebidrag m m)	10 milj/år
Stöd till ytterligare nationella forskarskolor	10 milj/år
Förstärkning av forskningsmiljöer	20 milj/år
Deltagande i internationella forskningsprogram	10 milj/år
Totalt	225 milj/år

Avslutande synpunkter

Satsningen på utbildningsvetenskaplig forskning kan i ett kort tidsperspektiv ses som en åtgärd för att stärka lärarutbildningens forskningsanknytning, för att stödja de pedagogiska verksamheternas utveckling samt för att stärka de pedagogiskt yrkesverksammas professionalism. Den utbildningsvetenskapliga satsningen definierades i relation till ett speciellt verksamhetsområde snarare än i termer av ett forskningsområde.

Det faktum att Skolverkets forskningsanslag avvecklats och att övriga forskningsfinansiärer ger ett förhållandevis begränsat, sporadiskt och ej samordnat forskningsstöd till forskningsprojekt som rör detta område förstärker intrycket av utbildningsområdet som en omfattande och ekonomiskt kostsam samhällssektor utan särskilt mycket resurser för en mer systematisk kunskapsutveckling om den egna verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.

Rekryteringen av lärare och forskare till den högre utbildningen kommer inom några få år att vara ett akut problem inom lärarutbildningsområdet. Behovet av sk underhållsforskning, dvs forskning för att bibehålla eller stärka den befintliga forskningsstrukturen inom den högre utbildningen, är uppenbar inom lärarutbildningsområdet. Dessutom har decentraliseringen inom skolområdet genererat ett stort behov av kvalificerad utvecklings-, utrednings- och utvärderingskompetens. Inom gymnasieskolan finns ett skriande behov av forskarutbildade lärare med ämnesdidaktisk kompetens.

I ett längre tidsperspektiv är det enligt UVK rimligt att se satsningen som en början till en uppbyggnad och konsolidering av ett *eget forskningsområde och ett differentierat forskningsstöd med tydlig relevans för lärarutbildningen och de pedagogiskt yrkesverksamma.*

Det är UVKs uppfattning att med en koncentration av resurser för grundforskning till en forskningsfinansiär med öronmärkta medel och eget beslutsorgan kan det forskningsområdet Utbildningsvetenskap göras mer synligt och därmed dra till sig kvalificerade och kreativa forskare från olika discipliner och forskningsinriktningar som i samverkan med lärarutbildare och pedagogiskt yrkesverksamma kan skapa ett vitalt, mång- och tvärvetenskapligt forskningsområde.

